

Perswazyjność komunikowania politycznego Analiza wystąpienia sejmowego premiera Mateusza Morawieckiego ws. polexitu (14.10.2021)

Wprowadzenie

Początek światowych badań nad komunikowaniem politycznym datuje się na połowę lat 50. XX wieku, z kolei w Polsce studia w tym zakresie zostały podjęte po transformacji politycznej i ekonomicznej w 1989 roku (Dobek-Ostrowska 2006). Istnieją wielorakie perspektywy badawcze w obszarze *political communication*, m.in. odwołujące się do teorii średniego zasięgu (np. model dyfuzji i innowacji, teoria zastosowań i gratyfikacji), teorii krytycznych (np. szkoła frankfurcka, Habermasowska teoria działania komunikacyjnego), ale także do koncepcji politologicznych klasycznych, konfliktowych, konsensualnych i komercyjnych, teorii systemów (Dobek-Ostrowska 2006).

Richard Perloff definiuje komunikowanie polityczne jako proces, w którym przywódcy narodu, media i obywatele wymieniają się i nadają znaczenie komunikatom związanym z prowadzeniem polityki publicznej¹. Andrew Chadwick (2017: 10–48) sugeruje uwzględniać w prawidłowym zrozumieniu współczesnych procesów komunikowania politycznego nie tylko logikę mediów tradycyjnych, ale również logikę nowych mediów, czy myśląc szerzej, *hybrid media system*. Chodzi o taką perspektywę spojrzenia, która bierze pod uwagę rozwój technologii medialnych, powodujących

¹ „Political communication can be defined as the process by which a nation's leadership, media, and citizenry exchange and confer meaning upon messages that relate to the conduct of public policy” (Perloff 2013: 8).

redefinicję wielowymiarowych sił przekształcających środowisko komunikacyjne. *Political communication* jest dążeniem do osiągnięcia określonych celów politycznych na drodze wzajemnych interakcji komunikacyjnych podstawowych aktorów politycznych, do których należą liderzy polityczni, media i obywatele (Eberwein, Porlezza, Splendore 2016: 703–711; Kolczyński 2005b: 226). Perloff twierdzi, że proces ten nie dokonuje się w sposób automatyczny, ale zakłada dynamiczną aktywność polityków, którzy wykorzystują wiedzę dotyczącą teorii komunikowania; obecność w przestrzeni publicznej trzech głównych ww. *political actors* oraz wymianę i interpretację informacji (Perloff 2013: 9–10).

W literaturze przedmiotu odnotowuje się wieloaspektową typologię strategii komunikowania politycznego. Modelowe rodzaje *political communication* wyodrębniane są na podstawie kryteriów odnoszących się do kontekstu działań, podmiotu strategii, przedmiotu oddziaływań, celu, stylu strategii, horyzontu czasowego oraz sposobu formułowania założeń strategicznych (Kolczyński 2005a: 43). Niemniej istotny podział dotyczący działań komunikacyjnych polityków związany jest z intencjonalnością przekazu, która może zmierzać do intensyfikacji cyrkulacji społecznej danych treści politycznych (strategie informacyjne) bądź też, przyjmując charakter perswazyjny, zorientowana jest na kształtowanie postaw lub zachowań (strategie perswazyjne). Odnotowuje się również strategie artykułacyjne, które związane są z precyzyjnie zdefiniowanym interesem grupowym, nie mając jednak charakteru perswazyjnego (Kolczyński 2005a: 45). Strategie perswazyjne zajmują pozycję centralną, jeśli chodzi o obszar komunikacyjnych działań liderów politycznych, przybierając charakter pozytywny bądź negatywny (Nagel, Maurer, Reinemann 2012: 833–850). Perswazyjność przekazu może być związana zarówno z komunikowanym programem politycznym, komunikowanymi wartościami ideologicznymi, jak również z promocją sylwetki danego polityka. Podczas gdy perswazja jest powszechnie uznaną funkcją aktorów politycznych w systemach demokratycznych, to manipulacja powinna być postrzegana jako forma wywierania wpływu niosąca

ze sobą negatywne konotacje propagandy i oszustwa. Jak trafnie zauważa Brian McNair, manipulacja odgrywa coraz ważniejszą rolę we współczesnej, postmodernistycznej polityce (McNair 2011: 24).

W podjętej analizie uwaga autora zogniskowana jest wokół obecności strategii perswazyjnych w wystąpieniu sejmowym Prezesa Rady Ministrów z dnia 14.10.2021. W przemówieniu polityk podjął temat obecności Polski w strukturach Unii Europejskiej w związku z zarzutami opozycji parlamentarnej skierowanymi pod adresem „obozu dobrej zmiany”, dotyczącymi wyprowadzenia Polski ze struktur unijnych przez rząd Mateusza Morawieckiego. Artykuł jest próbą wskazania stopnia perswazyjności przekazu stosowanego przez premiera na poziomie celu i zawartości merytorycznej wystąpienia w Sejmie². Nie uwzględniono w podjętych badaniach pomiaru efektu perswazyjności przemówienia szefa rządu po stronie opinii publicznej ani też nie dokonano badań empirycznych agendy medialnej polskich mediów opinii w okresie dyskusji nad polexitem.

Istotnym rozróżnieniem, które należy dokonać w kontekście podjętej analizy, jest rozróżnienie terminologiczne między komunikacją informacyjną a komunikacją perswazyjną. Pierwsza z nich służy przekazywaniu idei, wyjaśnianiu, jak należy postąpić w określonej sytuacji. Celem komunikacji informacyjnej jest wzrost świadomości i wiedzy jednostki. Komunikacja tego rodzaju dąży do kreowania wzajemnego dialogu i porozumienia pomiędzy uczestnikami procesu, przyjmując założenie o braku intencji nadawcy dotyczących wpływania na postawy i zachowania odbiorców. Nadawca jedynie dzieli się informacjami (Kozłowska 2016: 177–178; Dobek-Ostrowska 1999: 32). Jak zauważa Anna Kozłowska (2016: 178), w komunikacji o charakterze informacyjnym nadawca

² Mariusz Kolczyński (2005a: 45–46) w ujęciu szczegółowym, ze względu na kryterium celu, wskazuje następujące typy strategii: perswazyjne, informacyjne i ekspresyjne (artykulacyjne). Jeżeli zaś chodzi o kryterium zawartości merytorycznej — strategię zogniskowaną wokół programu i/lub wartości ideologicznych oraz skoncentrowaną na promowaniu oferty personalnej.

posługuje się technikami oddziaływania, które pozwalają na zaprezentowanie informacji, faktów czy też danych w sposób rzeczowy, neutralny i obiektywny. Odbiorca, będąc istotą racjonalną, jest w stanie podjąć na podstawie zebranych informacji i ich porównania, optymalną dla siebie decyzję. Perswazja stanowi metodę oddziaływania polegającą na skłanianiu ludzi do zaakceptowania poglądów i celów nadawcy komunikatu na podstawie przekonywania, pozyskiwania zainteresowania odbiorców oraz aprobaty zamiarów i racji komunikującego. Wyróżnia się trzy podstawowe typy perswazji: przekonującą, nakłaniającą i pobudzającą:

Pierwsza z nich dotyczy sytuacji, w której obie strony procesu transakcyjnego dążą do porozumienia, często kosztem zmiany czy odstąpienia od swoich dotychczasowych przekonań lub wartości. Ta forma perswazji jest uznawana za najbardziej etyczną. Perswazja nakłaniająca z kolei skupia się na przekonaniu odbiorcy do pewnych idei, postaw czy zachowań prezentowanych przez jednostkę perswadującą. [...] Ze względu na cel, typ perswazji nakłaniającej może być uznany zarówno za pożyteczny, jak i szkodliwy, stąd jednoznaczna interpretacja na gruncie etycznym jest w tym przypadku niemożliwa (Maćkowska 2014: 248).

Ostatnia z perswazji, tj. pobudzająca, opierając się na dezinformacji, staje się pojęciem synonimicznym manipulacji. Jej przedmiotem jest „narzucenie odbiorcy określonych wzorów zachowań przy wykorzystaniu chwytów socjotechnicznych w celu manipulowania informacją; sugestii i obietnic często niemających pokrycia w rzeczywistości” (Maćkowska 2014: 248). Celem komunikacji perswazyjnej, jak już zostało to wspomniane, jest wpływ na postawy i zachowania odbiorców (Kozłowska 2016: 180–182; Płaneta 2014: 36–38).

Kontekst polityczny wystąpienia sejmowego premiera Morawieckiego

Po przemianach politycznych w 1989 roku Polska postrzegana była jako jeden z liderów państw europejskich troszczących się o konsolidację demokratycznego systemu politycznego (Kujawski 2018: 25–28). Lata 1989–2015 są epoką, w której stabilizuje się demokratyzacja życia społeczno-politycznego

w Polsce, wraz z dostrzeżeniem istotnej roli mediów w procesie transformacji ustrojowej. Beata Ociepka (2001: 33) trafnie zauważa, że od 1989 roku odnotowuje się bardzo dynamiczny proces wprowadzania i udoskonalania idei służby publicznej środków przekazu. Jedną z zasadniczych cech modelu mediów publicznych jest jego stałe przekształcanie się w toku i w wyniku debaty publicznej, której są one zarazem współtwórcą i uczestnikiem. Bartosz Korzeniewski (2013: 55) zauważa z kolei, że podczas transformacji ustrojowej w Polsce na początku lat 90. XX wieku zachodziły ważne zmiany i przewartościowania nie tylko w sferze społeczno-politycznej, ale także w sferze kultury, w tym pamięci przeszłości, czyli w jednym z najistotniejszych elementów kultury narodowej. Wyodrębniony w 1989 roku podział sceny politycznej na postkomunistyczny i postsolidarnościowy z upływem lat tracił na znaczeniu i przeobraził się w dwie polityczne wizje Polski: Polski solidarnej i liberalnej (Obacz 2018; Cześnik, Kotnarowski 2011: 129–158). W sposób uproszczony odzwierciedla to polaryzacja sceny politycznej: z jednej strony obóz Zjednoczonej Prawicy, z drugiej Platforma Obywatelska, choć po 2015 roku wskazuje się częściej dość wyrazisty podział na PiS i tzw. „totalną opozycję” (Bartoszewicz 2019: 130–131; Jedynak 2017: 20–22; Rakusa-Suszczewski 2018: 134).

Praworządność, przeprowadzenie wolnych wyborów, trójpodział władzy oraz poszanowanie dla mniejszości i podstawowych wolności (m.in. wolność słowa i wolność zrzeszania się), uznawane za elementarne aspekty ustroju demokratycznego (Borkowski 2002: 101), zaczynają być nierespektowane lub podawane w wątpliwość po objęciu rządów przez obóz Zjednoczonej Prawicy w 2015 roku (Guzek, Grzesiok-Horosz 2021: 1–18; *Wobec chorych demokracji*: 10). Egzemplifikację opisywanej sytuacji stanowi m.in. kryzys wokół Trybunału Konstytucyjnego w Polsce w 2015 roku (Muszyński 2017: 75–103); kryzys wokół Sądu Najwyższego w Polsce w 2017 roku (Krotoszyński 2019: 22–39); upolitycznienie mediów publicznych, m.in. poprzez wprowadzenie ustawy o Radzie Mediów Narodowych (Grzesiok-Horosz 2019: 116–121) czy też budowanie przez serwisy informacje

TVP narracji wspierającej stanowisko koalicji rządzącej (Piechocki, Wyszynski 2021: 293–317); organizacja wyborów kopertowych w Polsce w okresie pandemii w 2020 roku (Maczak 2020: 349–357).

Analizowane wystąpienie premiera Morawieckiego w Sejmie z 14.10.2021 roku należy usytuować w kontekście braku spójnej polityki zagranicznej Polski, braku zawodowych dyplomatów w kierownictwie Ministerstwa Spraw Zagranicznych w czasie składania dymisji przez Jacka Czaputowicza, problemów z koordynacją i rozłożeniem kompetencji w dziedzinie polityki zagranicznej przez prezydenta Dudę u progu drugiej kadencji swojej prezydentury, jak również w kontekście wizerunku Polski dokonującej odwrotu od demokracji, co jak trafnie zauważa Agnieszka Bieńczyk-Missala (2021: 327–340), ukazał dobitnie raport organizacji Freedom House z 2020 roku na temat procesów antydemokratycznych na świecie, w którym szczególną uwagę poświęcono Polsce i innym państwom Europy Środkowej i Wschodniej.

Metodologia badań

W badaniach wykorzystano analizę dyskursu politycznego. Przyjęto założenie, że badanie dyskursów ma charakter kompleksowy, uwzględniający ścisły związek zachowań językowych, komunikacji i kontekstu społeczno-politycznego (Osiński 2021: 102; Lisowska-Magdziarz 2006: 21). Przedmiotem studium stał się język perswazji politycznej, osadzony w kontekście głębokiej polaryzacji politycznej w Polsce po 2015 roku. Materiał badawczy stanowił stenogram wystąpienia Prezesa Rady Ministrów Mateusza Morawieckiego podczas 39. posiedzenia Sejmu w dniu 14.10.2021 roku³.

Uwzględniając dotychczasowy stan badań nad strategią komunikowania politycznego w jego aspekcie perswazyjnym (Charteris-Black 2011: 1–5, 13–15; Hallahan, Holtzhausen, Van Ruler, Verčič, Sriramesh 2007: 14–16, 24–26; Maćkowska 2014:

³ Stenogram przemówienia dostępny jest na stronie internetowej sprawozdań stenograficznych IX kadencji Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (Sejm Rzeczypospolitej Polskiej: 248–252).

249), sformułowano następującą hipotezę badawczą: w przemówieniu premiera Morawieckiego strategia perswazyjna dominuje nad strategią informacyjną. Jeśli chodzi o zawartość merytoryczną wystąpienia polityka w Sejmie RP, jego strategia komunikowania zogniskowana jest wokół programu oraz wartości politycznych i ideologicznych. Promowanie własnej oferty personalnej jest marginalizowane w komunikacie premiera. W przemówieniu Morawieckiego obecne były środki perswazji pozytywnej (w odniesieniu do działań politycznych obozu Zjednoczonej Prawicy) oraz środki perswazji negatywnej (w odniesieniu do działań opozycji).

W badaniach przyjęto założenie, że w przemówieniach publicznych istotną rolę związaną z utrzymaniem kontaktu nadawcy ze słuchaczami i osiągnięciem stanu rezonansu emocjonalnego odgrywają środki językowe, do których należą m.in. etykietowanie wartościujące, subiektywizacja i nacechowanie ekspresywne wypowiedzi oraz częste odwołania do odbiorców, pytania retoryczne, pozorowanie dialogu, używanie określeń wpływających na interpretację, przywoływanie stereotypów, wykorzystanie emocjonalnej wartości wyrazów, powtarzanie ważnych fragmentów wypowiedzi, atrybucja (Ampel-Rudolf 2015: 45; Leśniczak 2020: 198). Podjęta próba wskazania zastosowanych przez premiera Morawieckiego ww. środków językowych miała na celu pomoc w weryfikacji prawdziwości hipotezy badawczej.

Tekst zwiększa wartość poznawczą badań w obszarze perswazyjności komunikowania politycznego premiera Mateusza Morawieckiego.

Analiza wystąpienia z dnia 14.10.2021 roku

Premier Morawiecki przyjmuje w swoim wystąpieniu strategię perswazyjną. Przywoływanym przez Prezesa Rady Ministrów argumentom merytorycznym, informacjom czy cytowanym przez niego wypowiedziom polityków, zawsze towarzyszą językowe środki perswazji. Nie odnotowuje się wypowiedzi polityka, które miałyby charakter bezosobowy, nieemocjonalny, wyrażony w formie właściwego dystansu do prezentowanych treści.

Wypowiedzi Morawieckiego nacechowane są ekspresywnie i dotyczą m.in. atrybuowania przez opozycję obozowi Zjednoczonej Prawicy działań zmierzających do opuszczenia przez Polskę struktur unijnych:

Polexit to fake news, ale po chwili zastanowienia myślę, że należy powiedzieć coś więcej. Polexit to nie jest zwykły fake news. Polexit to jest wasze ordynarne kłamstwo. Polexit to jest kłamstwo, bo Platforma Obywatelska, której brakuje wyobraźni, brakuje programu, potrafi się opierać tylko na kłamstwach, więc jest to kłamstwo Tuska, kłamstwo Platformy. A z kłamstwem się nie dyskutuje, kłamstwo się zwalcza, pokazuje się prawdę, pokazuje się, jak ta prawda wygląda (Sejm Rzeczypospolitej Polskiej: 248).

Innym przykładem jest wypowiedź premiera na temat pozycji Polski w Unii Europejskiej:

My ponad 17 lat temu, kiedy wchodziliśmy do Unii, wchodziliśmy trochę zawstydzeni, z obawą przed tym, jak nas przyjmą. Trochę jak ubogi krewny. Myślę, że ogromna większość z państwa się z tym zgodzi. A wy chyba nadal chcecie takiej Unii, w której Polska stoi pokornie w kącie. Polska się zgadza na wszystko, co z tej Unii przychodzi. Ale to nie jest właściwa postawa, bo kto nie szanuje siebie, nie zdobędzie szacunku innych (Sejm Rzeczypospolitej Polskiej: 250).

Obrona własnego obozu jest jednocześnie dla Morawieckiego okazją do zaatakowania działań politycznych Platformy Obywatelskiej i Donalda Tuska, w której można odnotować obecność retoryki dwubiegunowej „my — wy”, uwyrażniającej polaryzację polityczną⁴ największych sił politycznych w Polsce:

Kiedy nasz Trybunał Konstytucyjny pokazuje w sposób logiczny, na czym polega wykładnia prawa europejskiego względem polskiej konstytucji, to wy nie jesteście w stanie tego przyjąć (Sejm Rzeczypospolitej Polskiej: 250).

⁴ Przez *polaryzację polityczną* rozumiemy za definicją Giovanniego Sartoriego ‘zidentyfikowanie biegunów politycznych, między którymi toczy się rywalizacja polityczna, a potem określenie ich pozycji w spektrum ideologicznym lub programowym’, uzupełnioną o koncepcję Nolana McCarty’ego, Keitha T. Poole’a i Howarda Rosenthala (konsekwencją polaryzacji politycznej jest zniknięcie umiarkowanych polityków oraz rozdział ideologiczny) (Sartori 2005: 120; McCarty, Poole, Rosenthal 2006: 3 za: Wielgosz 2020: 33–35).

[...] Mówiliście, że Unia Europejska to sprawiedliwość, to dlaczego za waszych rządów Polacy wyjeżdżali na zmywak do Anglii, żeby tam pracować, a nie tutaj w Polsce? A my doprowadziliśmy do najniższego bezrobocia w historii Unii Europejskiej, historii Polski w Unii Europejskiej (Sejm Rzeczypospolitej Polskiej: 251).

Polityk stosuje również etykiety wartościujące, np. *partyjniactwo Platformy Obywatelskiej* oznacza troskę polityków o własne korzyści partykularne, nie zaś troskę o dobro Polski. Innymi etykietami atrybuowanymi działaczom PO są następujące, często powtarzane: *wielkie kłamstwa Tuska*, *wasze ordynarne kłamstwo*, *kłamstwo Tuska*, *kłamstwo Platformy* (Sejm Rzeczypospolitej Polskiej: 248–252). Stałość, niezmienność i powtarzalność etykiet wartościujących ma na celu deprecjację działań Tuska i Platformy Obywatelskiej. Politykom opozycji atrybuowana jest etykieta *wąskiego, ciasnego myślenia*, dowodząca niezdolności opozycji do prowadzenia dojrzałej polityki. Wymienione wyżej środki językowe pojawiają się przy okazji wytknięcia Platformie braku jej poparcia politycznego w sejmowym głosowaniu nad Krajowym Programem Odbudowy. Kiedy Morawiecki podejmuje temat nadrzędności konstytucji wobec innych aktów prawnych, to wypomina politykom opozycji działanie na szkodę interesów Polski w sporze z Unią: „Byliście przeciwko polskim interesom, przeciwko interesom w Unii Europejskiej. Tym samym byliście też przeciwko interesom Unii Europejskiej. Reprezentowaliście swoje wąskie myślenie. Wyszło partyjniactwo PO. Oddaję honor Lewicy, która w tej jednej kwestii potrafiła się wznieść ponad podziały” (Sejm Rzeczypospolitej Polskiej: 248).

W innym miejscu wskazuje brak wiarygodności polityków Platformy wyrażniającą się w ich decyzjach politycznych z przeszłości: „[...] tak samo jak fake newsem była deklaracja Platformy Obywatelskiej, że nie podwyższy podatków, tak samo jak fake newsem była deklaracja Platformy i pana Tuska, że nie podwyższy wieku emerytalnego, tak samo jak fake newsem było to, że nie zabierzecie OFE... tak samo jak fake newsem było to, że premier Tusk pierwotnie mówił, że nigdzie nie wybiera się do Europy, że nie wyjeżdża po stanowiska — jednak wyjechał” (Sejm Rzeczypospolitej Polskiej: 248).

Wytknięciu błędnej polityki rządów PO służą też stosowane przez Morawieckiego pytania retoryczne, nacechowane wysokim stopniem emocjonalności oraz powtórzeniami mającymi wzmocnić siłę perswazyjną przekazu:

Mówicie, że Europa to wolność? Unia Europejska to wolność? To dlaczego godziliście się na przymus relokacji migrantów z Unii Europejskiej w roku 2015–2016? (Sejm Rzeczypospolitej Polskiej: 251).

Mówicie, że Unia Europejska to solidarność. To czemu nie zapobiegliście i wasz przewodniczący Rady Europejskiej Donald Tusk Nord Stream 2, w wyniku czego dzisiaj Polska ma najwyższe ceny gazu — w wyniku szantażu Putina i Niemców? (Sejm Rzeczypospolitej Polskiej: 251).

Zastanówcie się, szanowni państwo, czy naprawdę chcecie, żeby decyzją jednego sędziego Trybunału Sprawiedliwości z Luksemburga zamykane były polskie fabryki? Naprawdę tego chcecie? (Sejm Rzeczypospolitej Polskiej: 251).

Ostatnie z przywołanych pytań retorycznych zawiera czasownik wolitywny *chcieć*, wykorzystywany przez Morawieckiego do atrybuowania politykom opozycji działań na szkodę państwa.

W analizowanym przemówieniu sejmowym premiera odnotowuje się obecność stereotypów, np. stereotyp polityka-nieudacznika: „Może pan Tusk już teraz dyktuje drugą część swoich wspomnień: Od brexitu do innych exitów — jak skutecznie rozwaliłem Unię Europejską. Drugi tom *Szczerze*. Ale w ogóle trzeba przyznać, szanowni państwo, że pan Tusk idzie przez życie jak huragan — czego się nie dotknie, doprowadza do ruiny” (Sejm Rzeczypospolitej Polskiej: 250).

W wystąpieniu Morawieckiego dominuje perswazja nakłaniająca. Polityk obozu Zjednoczonej Prawicy próbuje bowiem przekonać odbiorców do postaw, zachowań, działań politycznych rządu, któremu przewodzi. Nie odnotowuje się natomiast w przemówieniu premiera woli porozumienia z opozycją parlamentarną czy odstąpienia od dotychczasowych przekonań politycznych, postawy koncyliacyjnej, uznania jakichkolwiek własnych błędów bądź błędów

politycznych Prawa i Sprawiedliwości. Z tego powodu nie można powiedzieć, by Prezes Rady Ministrów stosował perswazję przekonującą. Nie odnotowano również manipulacji ze strony Morawieckiego, a zatem nie można mówić o zastosowanej perswazji pobudzającej.

W analizowanym przemówieniu Morawieckiego nie stwierdza się promocji własnej oferty personalnej, główny ciężar spoczywa natomiast na programie obozu Zjednoczonej Prawicy oraz wartościach politycznych i ideologicznych (Kołodziej 2011; Karwat 2008: 42–48). Szef rządu wskazał następujące wartości fundamentalne programu własnej partii: uczciwość, tradycja, praworządność, suwerenność, patriotyzm. Warto zauważyć, że w swoim przemówieniu premier Morawiecki odmawia opozycji parlamentarnej prawa do odwoływania się do słów prezydenta Lecha Kaczyńskiego, wykorzystując przymiotniki oceniające *nieprzychylny, bezwstydy, koszmarny*:

Na ostatnich wiecach, które organizowaliście, słyszałem, jak wiele osób z waszej strony powoływało się na słowa prezydenta Lecha Kaczyńskiego. Nie róbcie tego, to jest wyjątkowo nieprzychylny, bezwstydy i koszmarny. Macie do tego takie prawo jak komuniści, którzy snuli opowieść o wolności i demokracji w czasach, w których w kazamatach ubeckich ginęli polscy patrioci. Nie macie prawa posługiwania się tym, co mówił pan prezydent Lech Kaczyński. Nie macie po prostu prawa (Sejm Rzeczypospolitej Polskiej: 252).

W przemówieniu sejmowym obecna jest zarówno perswazja pozytywna, jak i negatywna. Perswazja pozytywna premiera Morawieckiego odnosi się do argumentów merytorycznych podjętych w dyskursie, tj. wskazujących zasadność traktowania konstytucji RP przez rząd Zjednoczonej Prawicy jako najważniejszego aktu prawnego w demokratycznym państwie w kontekście sporu z Trybunałem Sprawiedliwości w Luksemburgu, a jednocześnie do niekonsekwencji respektowania zasady sprawiedliwości przez tenże Trybunał, który wyraził się w potraktowaniu wyroku polskiego Trybunału Konstytucyjnego z 7.10.2021 roku potwierdzającego obowiązującą w Polsce i w Unii Europejskiej hierarchię źródeł praw w odmienny sposób wobec analogicznych sentencji trybunałów w Niemczech, Francji, Hiszpanii i Luksemburgu:

Pani Marszałek! Wysoka Izbo! Kilka cytatów. Art. 8 w pkt 1 naszej konstytucji jasno i niepodważalnie stanowi: „Konstytucja jest najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej”. Dalej art. 87 pkt 1: „Źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia” — dokładnie w tej kolejności, nie w innej. I w wyjątkowych sytuacjach — wyjątkowych — konstytucja przewiduje, że akta prawa międzynarodowego mogą stać nad ustawą, ale nie nad ustawą zasadniczą. Nigdy nad ustawą zasadniczą, nigdy nad konstytucją (Sejm Rzeczypospolitej Polskiej: 249).

Tylko, Wysoka Izbo, dzisiaj jest tak... że kiedy niemiecki Federalny Trybunał Konstytucyjny mówi, że konstytucja niemiecka stoi wyżej niż prawo europejskie, to wszystko jest w porządku, kiedy Rada Stanu Francji mówi, że konstytucja francuska jest najważniejsza, to wszystko jest w porządku, albo kiedy Sąd Najwyższy w Hiszpanii zupełnie ignoruje wyrok Trybunału Sprawiedliwości z Luksemburga, to wszystko jest okej. Kiedy nasz Trybunał Konstytucyjny, nie po raz pierwszy zresztą... Przynajmniej z szacunku do ciągłości instytucji moglibyście przyznać rację temu, co trybunał powiedział (Sejm Rzeczypospolitej Polskiej: 250).

W wystąpieniu premiera częściej stosowana jest perswazja negatywna, której celem jest podważenie politycznych działań opozycji. Tyn typ perswazji bazuje na wspomnianej już retoryce dwubiegunowej, która w opinii polityka, legitymizuje prowadzoną politykę rządu Zjednoczonej Prawicy, przynoszącą korzyść polskiemu społeczeństwu, w kontraście do rządów Platformy Obywatelskiej, którą cechowało *kupczenie polską suwerennością* (Sejm Rzeczypospolitej Polskiej: 252). Morawiecki zarzuca opozycji brak elementarnej wiedzy na temat zasady zachowania suwerenności państwa w procesie integracji europejskiej wymagającej respektowania konstytucyjnych granic przekazywania kompetencji. Polityk odwołał się przy tym do wypowiedzi prof. Rzeplińskiego z listopada 2010 roku oraz do orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z maja 2005 roku, gdy premierem rządu był Marek Belka, zaś prezesem Trybunału Konstytucyjnego Marek Safjan (Sejm Rzeczypospolitej Polskiej: 249). Premier rządu uwyraźnił błędną politykę migracyjną rządów PO i jej ewentualnych konsekwencji, cytując wypowiedź Cezarego Tomczyka, posła Platformy Obywatelskiej, o możliwości przyjęcia przez Polskę

każdej ilości migrantów (Sejm Rzeczypospolitej Polskiej: 250). Zdaniem Morawieckiego, zasługą rządów PiS było najniższe bezrobocie w historii Polski w Unii Europejskiej, podczas gdy w Polsce rządziła Platforma Obywatelska, „Polacy wyjeżdżali na zmywak do Anglii, żeby tam pracować” (Sejm Rzeczypospolitej Polskiej: 251).

Wnioski

W poddanemu analizie przemówieniu premiera Morawieckiego strategia perswazyjna dominowała nad strategią informacyjną. Jeśli chodzi o zawartość merytoryczną wystąpienia polityka w Sejmie RP, jego strategia komunikowania zogniskowana została wokół programu oraz wartości politycznych i ideologicznych. Promowanie własnej oferty personalnej było natomiast marginalizowane w komunikacie premiera. W przemówieniu Morawieckiego obecne były środki perswazji pozytywnej (w odniesieniu do działań politycznych obozu Zjednoczonej Prawicy) oraz środki perswazji negatywnej (w odniesieniu do działań opozycji). Można zatem skonstatować, że przeprowadzona analiza potwierdziła prawdziwość hipotezy badawczej.

Podjęte studium potwierdza dalszy proces pogłębiania polaryzacji politycznej pomiędzy obozem Zjednoczonej Prawicy a opozycją parlamentarną. Przemówienie nacechowane było aksjologicznie. Premier podjął temat m.in. dobra wspólnego i polskiej suwerenności. Polityk wskazywał sukcesy głównych założeń programu partii Prawo i Sprawiedliwość: niskie bezrobocie, obniżenie wieku emerytalnego, poprawę sytuacji materialnej społeczeństwa. Nie podjął jednak trudnych i bieżących tematów, jak np. rosnąca inflacja czy dyskusyjnych założeń reformy szkolnictwa. Przemówienie z 14.10.2021 roku dowodzi zatem arbitralnego wykorzystania retorycznych środków perswazji językowej przez premiera Morawieckiego w procesie legitymizacji własnych racji politycznych. Wpisuje się ono w kampanię permanentną i cementuje podział polskiej sceny politycznej.

Literatura

- Ampel-Rudolf M., 2015, *Perswazyjność komunikatu rytuału/ekspresji — przemówienie publiczne*, „Język a Kultura” 24, s. 39–52.
- Bartoszewicz M., 2019, *Dyskredytacja polityczna na okładkach polskich tygodników opinii — raport z badań pilotażowych*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 28, z. 4, s. 121–134.
- Bieńczyk-Missala A., 2021, *Polityka zagraniczna RP: czy leci z nami pilot?*, „Rocznik Strategiczny” 26, s. 327–340.
- Borkowski R., 2002, *Upadek dyktatur i procesy demokratyzacji we współczesnym świecie*, w: Borkowski R. (red.), *Konflikty współczesnego świata*, Wydawnictwo Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica, Kraków, s. 95–108.
- Chadwick A., 2017, *The hybrid media system: Politics and Power*, Oxford University Press, New York.
- Charteris-Black J., 2011, *Politicians and Rhetoric. The Persuasive Power of Metaphor*, Palgrave MacMillan, New York.
- Cześnik M., Kotnarowski M., 2011, *Nowy wymiar politycznego współzawodnictwa: Polska solidarna versus Polska liberalna*, „Studia Polityczne” 27, s. 129–158.
- Dobek-Ostrowska B., 1999, *Podstawy komunikowania społecznego*, Wydawnictwo Astrum, Wrocław.
- Dobek-Ostrowska B., 2006, *Rozwój studiów nad komunikowaniem politycznym w Polsce i na tle badań światowych — główne obszary badawcze i perspektywy rozwojowe*, „Global Media Journal” 1, <http://www.globalmediajournal.collegium.edu.pl/artykuly/wiosna%202006/Dobek-Ostrowska-Rozwoj%20badan%20nad%20komunikowaniem.pdf> (dostęp: 8.02.2022).
- Eberwein T., Porlezza C., Splendore S., 2016, *Media as Political Actors*, w: Mazzoleni G. (red.), *The International Encyclopedia of Political Communication*, The Wiley Blackwell, London, s. 703–711.

- Grzesiok-Horosz A., 2019, *Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji a Rada Mediów Narodowych*, „Studia Politicae Universitatis Silesiensis” 27, s. 103–132.
- Guzek D., Grzesiok-Horosz A., 2021, *Political Will and Media Law: A Poland Case Analysis*, „East European Politics and Societies” 10(20), s. 1–18.
- Hallahan K., Holtzhausen D., Van Ruler B., Verčič D., Sri-
ramesh K., 2007, *Defining strategic communication*, „Inter-
national Journal of Strategic Communication” 1(1), s. 3–35.
- Jedynak W., 2017, *Dynamika konfliktu podczas kryzysu parla-
mentarnego w Polsce*, w: Jedynak W., Kinal J. (red.), *Procesy
zmian we współczesnym społeczeństwie. Wybrane zagadnienia*,
Stowarzyszenie „Kultura w sieci”, Rzeszów, s. 7–33.
- Karwat M., 2008, *Cechy myślenia ideologicznego*, „Oblicza Ko-
munikacji” 1, s. 42–48.
- Kolczyński M., 2005a, *Strategie komunikowania politycznego*,
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Kolczyński M., 2005b, *Współczesne komunikowanie polityczne:
między propagandą a marketingiem politycznym*, „Studia Po-
liticae Universitatis Silesiensis” 1, s. 225–234.
- Kołodziej J., 2011, *Wartości polityczne: rozpoznanie, rozumienie,
komunikowanie*, Księgarnia Akademicka, Kraków.
- Korzeniewski B., 2013, *Demokratyzacja pamięci wobec przewar-
tościowań w pamięci Polaków po 1989 r.*, „Pamięć i Sprawie-
dliwość” 22, z. 2, s. 55–75.
- Kozłowska A., 2016, *Reklama. Pomiędzy informacją a manipula-
cją*, w: Firlit E., Gładys-Jakóbiak J. (red.), *Wybrane problemy
współczesnego świata w refleksji socjologicznej*, Oficyna Wy-
dawnicza Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa, s. 175–194.
- Krotoszyński M., 2019, *Transitional Justice and the Constitutional
Crisis: The Case of Poland (2015–2019)*, „Archiwum Filozofii
Prawa i Filozofii Społecznej” 3, s. 22–39.
- Kujawski J., 2018, *Między liberalizmem a nacjonalizmem. Polska droga
do demokratyzacji po 1989 roku*, „Dialogi Polityczne” 25, s. 21–31.

- Leśniczak R., 2020, *Perswazyjność komunikowania politycznego. Analiza exposé premiera Mateusza Morawieckiego w 2017 i 2019 r.*, w: Habrajska G. (red.), *Teorie i praktyki komunikacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 197–215.
- Lisowska-Magdziarz M., 2006, *Analiza tekstu w dyskursie medialnym: przewodnik dla studentów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Maćkowska R., 2014, *Zasady tworzenia i cele komunikatów w kampanii politycznej*, „Studia Ekonomiczne” 185, s. 245–257.
- Matczak M., 2020, *When Politics Mixes with Fighting the Virus: Response to the COVID-19 Pandemic in Poland*, w: Joyce P., Maron F., Reddy P.S. (red.), *Good Public Governance in a Global Pandemic*, IIAS Public Governance Series, Brussels, s. 349–357.
- McCarty N., Poole K.T., Rosenthal H., 2016, *Polarized America: The dance of ideology and unequal riches*, MIT Press, Cambridge–London.
- McNair B., 2011, *An Introduction to political communication*, Routledge, London–New York.
- Muszyński M., 2017, *Anatomia „spisku”. Analiza prawna procesu wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego jesienią 2015 roku*, „Przegląd Sejmowy” 2, s. 75–103.
- Nagel F., Maurer M., Reinemann C., 2012, *Is there a visual dominance in political communication? How verbal, visual, and vocal communication shape viewers’ impressions of political candidates*, „Journal of Communication” 62, z. 5, s. 833–850.
- Obacz P., 2018, *Podział „Polska solidarna — Polska liberalna” w świetle wybranych koncepcji pluralizmu politycznego*, Filip Lohner Wydawnictwo Libron, Kraków.
- Ociepka B., 2001, *Wprowadzanie modelu mediów publicznych w Polsce*, „Studia Medioznawcze” 1(2), s. 33–47.
- Osiński S., 2021, *Leksykalne i pragmatyczne środki perswazji w orędziu inauguracyjnym prezydenta Andrzeja Dudy z 6 sierpnia 2015 roku*, „Acta Politica Polonica” 52, z. 2, s. 101–111.

- Perloff R., 2013, *Political Communication: Politics, Press, and Public in America*, Routledge, New York–London.
- Piechocki M., Wyszyński J., 2021, Rezolucje Parlamentu Europejskiego dotyczące sytuacji wymiaru sprawiedliwości w Polsce w opytcie Wiadomości TVP, „Rocznik Integracji Europejskiej” 15, s. 293–317.
- Planeta P., 2014, *Sfera publiczna w przemówieniach programowych premierów III RP w latach 1989–2012*, „Zarządzanie Publiczne” 27, s. 35–54.
- Rakusa-Suszczeński M., 2018, „Polityka krzywdy” PiS, „Przegląd Socjologiczny” 2, s. 119–138.
- Sartori G., 2005, *Parties and Party Systems. A Framework for Analysis*, ECPR Press, Wivenhoe Park.
- Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. Kadencja IX, *Sprawozdanie Stenograficzne z 39. posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 14 października 2021 r. (drugi dzień obrad)*, s. 248–252, http://orka2.sejm.gov.pl/StenoInter9.nsf/o/29971354B994BE49C125876E007B8A50/%24File/39_b_ksiazka_bis.pdf (dostęp: 8.02.2022).
- Wielgosz Ł., 2020, Trzy ujęcia polaryzacji politycznej, „Wrocławskie Studia Politolologiczne” 28, s. 32–52.
- Wobec chorych demokracji w Europie. Zrozumieć strategię nieliberalnych rządów, by skuteczniej się im opierać. Studium przypadków: Chorwacja, Węgry, Polska i Serbia, listopad 2017 r. (raport wspólny), <https://humanrightshouse.org/noop-media/documents/22910.pdf> (dostęp: 8.02.2022).

Streszczenie

W podjętej pracy dokonano analizy perswazyjności wystąpienia sejmowego premiera Mateusza Morawieckiego wygłoszonego w dniu 14.10.2021, które dotyczyło obecności Polski w strukturach Unii Europejskiej, w związku z zarzutami polexitu ze strony polityków opozycji. W przemówieniu polityka odnotowano dominację strategii perswazyjnej nad strategią informacyjną. Jeśli chodzi o zawartość

terytoryczną przemówienia, strategia komunikowania polityka zogniskowana była wokół programu oraz wartości politycznych i ideologicznych. W wypowiedzi premiera nie odnotowano promowania własnej oferty personalnej. W przemówieniu Morawieckiego obecne były środki perswazji pozytywnej (w odniesieniu do działań politycznych obozu Zjednoczonej Prawicy) oraz środki perswazji negatywnej (w odniesieniu do działań opozycji).

Słowa kluczowe: komunikowanie polityczne, polexit, perswazyjność, Mateusz Morawiecki

Summary

The Persuasiveness of political communication. Analysis of the parliamentary speech by Prime Minister Mateusz Morawiecki on the polexit (October 14, 2021)

The undertaken study analyzes the persuasiveness of the speech of Prime Minister Mateusz Morawiecki, delivered on October 14, 2021, which concerned Poland's presence in the structures of the European Union, in connection with the allegations of the polexit by opposition politicians. The politician's speech noted the dominance of the persuasive strategy over the information strategy. As for the content of the speech, the politician's communication strategy was focused around the program as well as political and ideological values. In the Prime Minister's statement, the politician did not promote his own personnel offer. In Morawiecki's speech, there were means of positive persuasion (with regard to the political activities of the United Right) and means of negative persuasion (with regard to the actions of the opposition).

Key words: political communication, polexit, persuasiveness, Mateusz Morawiecki